

Jaaroverzicht Steenuilenwerkgroep

Seizoen 2014

Coördinator: Erwin Bruulsema
Subcoördinatoren: Jos van Luit
Muriël Broer
Jan ter Stege
Jan Zoer

Zonder onze vrijwilligers hadden we dit resultaat nooit kunnen halen.

Inleiding

Na het broedseizoen van 2013 met een koude en lange winter, nu een broedseizoen met een zeer vroeg voorjaar en een extreem zachte winter. Wat een tegenstrijdigheden in het voorseizoen van twee opeenvolgende jaren, maar heeft dat ook invloed gehad op het broedgedrag van de steenuilen? Door het lezen van dit verslag komt u daar het één en ander over te weten. Daarnaast kijken we natuurlijk naar de bijzonderheden van dit broedseizoen, de invloed van predatie door roofdieren, het broedsucces en nog veel meer dingen. Met veel bezieling hebben de vrijwilligers van onze werkgroep hun hobby/vrijwilligerswerk weer uitgevoerd en daarmee de steenuilen weer een seizoen verder geholpen. Zonder deze groep van maar liefst 40 vrijwilligers zou de steenuilenwerkgroep niet zijn wat hij nu is. Wel 244 nestkasten worden structureel gecontroleerd, schoon gehouden, onderhouden en aangepast indien nodig. Daarnaast ringen, wegen en meten we de jongen als die tussen de 10 en 30 dagen oud zijn met twee ringers en de hulp van de vele vrijwilligers. Dit alles voor onderzoek en om deze schitterende steenuilen voor onze omgeving te behouden. Dat dit soms niet makkelijk is, blijkt ook wel in dit verslag. Met deze woorden stuur ik u het verslag in en hoop dat u het waardeert.

Toevoeging: Tussen de verslagen zijn korte verslagen opgenomen binnen een kader. Dit zijn stukjes die ingaan om een deel van het werkgebied en geschreven door de sub-coördinatoren.

Hoofdstuk 1: Terugblik

In alles was 2013 een raar jaar. Een lange en koude winter liet het land geloven dat er misschien wel een Elfstedentocht aan zat te komen. Mooi zo'n volkssport met een mega-evenement, maar voor de uilen wat minder. De steenuilen zijn er dan nog goed vanaf gekomen deze winter. Dat kun je niet zeggen van de kerkuilen, waarbij de broedpopulatie instortte in ons werkgebied. De steenuilen kwamen tot broeden en het resultaat was met 50 broedparen en uiteindelijk 90 uitgevlogen jongen niet heel slecht, maar ook niet goed genoeg. Voor een in stand houding van de populatie is namelijk een gemiddelde van 2,0 uitgevlogen jongen per broedpaar nodig. Of dit ook z'n uitwerking heeft gehad voor het seizoen 2014 is verderop in dit verslag te lezen.

Verrassende nieuwe resultaten in Wapserveen en in Ruinerwold.

In 2013 hebben we op de boeren erven in Wapserveen, de erven die met behulp van LBD 'boervogel vriendelijk' gemaakt zijn, steenuilen- en kerkuilenkasten opgehangen. De ervaring leert dat het toch wel een paar jaar duurt voordat je resultaten kan verwachten, maar tot onze grote verrassing horen wij op verschillende locaties de steenuil in het vroege voorjaar antwoorden op onze territoriumroep. Dat geeft goede verwachtingen voor het broedseizoen en die zijn ook waargemaakt. Op drie nieuwe locaties zijn steenuiltjes geboren en grootgebracht samen met de bewoners hebben wij er van genoten.

Langs de Larijweg in Ruinerwold lopen de resultaten de laatste jaren de terug. Jammer, maar wat doe je er aan.

Een bewoner belt ons met de vraag of wij een kast willen plaatsen. Ik reageer terughoudend. De mevrouw aan de andere kant van de lijn zegt: 'ja, maar een wichelroede loopster zegt dat er waterlijnen lopen en dat het een uitstekende plek is. Zij had ons ook al gezegd om een paal voor een ooievaarsnest te plaatsen en daar hadden we direct succes'. Ik laat me overhalen en jawel hoor, ook daar resultaat met de inventarisatie en daarna 5 eieren in de kast. Het vrouwtje bleef maar broeden en broeden, maar jammer genoeg geen jongen. We denken dat het mannetje iets is overkomen, waardoor het vrouwtje te veel het nest heeft moeten verlaten. Maar wel een broedsel als resultaat.

We moeten misschien die wichelroede loopster inhuren.

Hoofdstuk 2: Territoria in 2014

De opening van het seizoen gaat altijd gepaard met de onzekerheid van het weer. Bij een zwakke winter, zoals begin 2014, kun je vrij op tijd beginnen met de inventarisatie. En dat betekent in dit geval vanaf eind januari op pad met de mp3-speler met het geluidsboxje om de territoriumroep van het mannetje af te spelen en te kijken of er reactie komt van de steenuilen die in de buurt aanwezig zijn. Het liefst doen we dat met mooi, helder en windstil weer. Dan draagt het geluid het verst en is goed te constateren waar het antwoord van de heren steenuilen vandaan komt. Dit jaar kregen we meer dan ooit antwoord van de heren steenuilen en ook van bewoners. Van de bewoners niet zozeer op basis van onze inventarisatie, maar mensen die steenuilen hoorden begonnen ons te bellen en te mailen. Super natuurlijk voor ons, omdat we op die manier er achter kwamen dat er bij zowel Ruinerwold als bij Vledderveen territoria aanwezig waren waarvan wij niets af wisten. Geweldig.

Foto: Hessels – Leggeloo – 07-01-2014

Sponsoring nestkast Vledderveen:

In het voorjaar krijg ik een telefoontje uit Vledderveen van Emmy Holleman dat er een steenuil roept bij haar in de buurt. Dus samen met één van de vrijwilligers vertrokken naar Vledderveen. En jawel hoor er roept een steenuil. Mevrouw Holleman en de bewoners van het huis er schuin tegenover sponsoren een nestkast die wij vervolgens ophangen. De steenuil wordt nog steeds gezien, maar heeft nog niet gebroed in de nestkast.

Hieronder een overzicht vanaf 2004 hoe de ontwikkeling is geweest qua territoria de laatste jaren. Opvallend is dat van 2004 tot 2008 een groei is geweest bij Ruinen e.o. Daarna een terugloop met in 2012 een uitzondering, wat zorgt voor een bijzonder grillig beeld in die hoek van het gebied. Nog bijzonderder is als je kijkt naar Dwingeloo e.o. waar nog altijd groei zit in het aantal territoria met 2012 juist als negatieve uitzondering. Dit is dus heel tegenstrijdig. We zijn benieuwd naar de ontwikkelingen in de toekomst. Natuurlijk zijn er een aantal onzekere factoren die van invloed kunnen zijn op de populatie steenuilen, maar ook een deel van de factoren hebben we in de hand. Hierover verderop in dit verslag. Het verschil in het totaal van de territoria ten opzichte van vorig jaar is goed te verklaren. Bij Dwingeloo e.o. waren we in 2013 op pad geweest voor een tweede winterperiode begon en hadden we daardoor bijna alle territoria in beeld. Bij Ruinen e.o. is dat toen niet gelukt waardoor het erg moeilijk was om de territoria goed vast te stellen. Dit jaar geeft een beter beeld en kunnen we het beste vergelijken met 2011.

Territoria	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ruinen e.o.	21	24	22	27	31	30	27	26	29	18	20
Toename / afname %	+	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+
	11%	14%	8%	23%	15%	3%	10%	4%	12%	38%	11%
Dwingeloo e.o.	9	12	15	15	19	22	27	38	33	38	44
Toename / afname %	-	+	+		+	+	+	+	-	+	+
	10%	33%	25%	0%	27%	16%	23%	41%	13%	15%	16%
Totaal	30	36	37	42	50	52	54	64	62	56	64
Toename / afname %	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+
	3%	20%	3%	14%	19%	4%	4%	16%	3%	10%	14%

Hoofdstuk 3: Eiercontrole

Sinds enkele jaren doen we op advies van STONE (Steenuilten Overleg Nederland) ook de ei-controle. We gaan eind april/begin mei op pad bij de nestkasten. Dit is vooral van belang om het broedsucces te bepalen. Als er 6 eieren gelegd worden en 3 jongen uitvliegen is het broedsucces van dat nest dus 50%. Zo kunnen we dit ook bepalen voor het gehele gebied. Dit zijn nuttige gegevens voor onderzoek naar de steenuilten. Hierover is namelijk nog relatief weinig bekend en om tot een betere bescherming te komen zijn voortschrijdende inzichten en onderzoeksuitslagen wel belangrijk. Het totaal aantal eieren is dus een redelijk betrouwbaar. Helaas niet volledig betrouwbaar, want bij nesten buiten nestkasten (bijvoorbeeld onder de dakpannen) is het lastig om precies vast te stellen hoeveel eieren er daadwerkelijk zijn geweest. Bij dat soort nesten kunnen we alleen uitgaan van zichtwaarnemingen qua jonge steenuilten. Het aantal jongen noteren we dan ook als aantal eieren. Uiteindelijk maakt dit in het gemiddelde weinig uit. Tevens missen we minder nesten die in de ei-fase al mislukken vanwege predatie of het omkomen van één van de steenuilten. Vaak verdwijnen de eieren namelijk volledig bij predatie door bijvoorbeeld steenmarter.

Een bijzonder groot ei uit een verlaten nest.

Marterbestendige nestkast met vliegopening naar boom.

Na een territoriuminventarisatie is het altijd de vraag of de toename in het aantal territoria, zoals dit jaar, ook zijn uitwerking gaan hebben op het aantal broedgevallen. Dit jaar kunnen we gelukkig zeggen dat dat wel het geval is. Dit jaar is een topjaar qua aantal broedgevallen en gelukkig ook qua aantal eieren. Nooit eerder in de voorgaande jaren dat de steenuiltenwerkgroep bestaat hebben we dit aantal

broedgevallen en eieren weten te halen. Er zit dus nog steeds groei in de populatie. Dit komt door verschillende factoren. Ten eerste zijn we beter kijken naar de aanwezige elementen op een erf, die van invloed kunnen zijn voor de aanwezigheid van steenuilten. Ten tweede omdat we nestkasten die niet op een goede plek hingen hebben verhangen. Dit is een activiteit die we de komende jaren zullen voortzetten. Ten derde omdat het gebied, vooral aan de kant van Dwingeloo e.o., nog steeds wordt uitgebreid. Al met al zorgt dit voor een mooie groei van broedgevallen door de jaren heen.

Hieronder een staatje met het aantal eieren per jaar.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal aantal broedgevallen hele gebied	21	28	27	32	46	45	46	51	49	50	53
Toename / afname in % voor hele gebied	+	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+
	40%	33%	4%	18%	44%	2%	2%	11%	4%	2%	6%
Aantal eieren Totaal per jaar	80	113	112	119	185	150	190	200	183	178	218
Gemiddeld aantal eieren per broedgeval	3,8	4	4,2	3,7	4	3,3	4,1	3,9	3,7	3,6	4,1

Hoofdstuk 4: Jongencontrole

Zouden we bij de jongen hetzelfde beeld krijgen als bij het aantal eieren? Meestal is dit wel het geval. Echter zijn er een aantal factoren belangrijk om in ogenschouw te houden. Hoeveel sterfte is er onder de volwassen uilen in een jaar? Hier is moeilijk antwoord op te geven, behalve als we een dode volwassen uil vinden nabij de nestkast. De meeste uilen in ons gebied zijn geringd en als we een uil vinden gaat het meestal om het mannetje of vrouwtje van een broedpaar. In dat geval gaat er wel een nest verloren. Daarnaast kan het zijn dat er twee vrouwtjes in een nestkast zitten op onbevuchte eieren, dan komen de eieren niet uit. Dit hebben we in 2012 wel gezien. Toen waren er welgeteld 5 vrouwelijke paren met onbevuchte eieren. Dit jaar hebben we dit niet met zekerheid kunnen vaststellen. Het aantal jongen dat gemiddeld per nest zijn uitgevlogen kwam dit jaar gelukkig weer ruim boven de 2,0 uit en is uiteindelijk 2,5 jongen per broedgeval geworden. Allen 2011 was een beter jaar qua aantal uitgevlogen jongen. Het was wel bijzonder om te zien dat er best wel veel verschil zat tussen de leeftijd van de jongen tijdens de jongencontrole. Op één dag controleerden we in gebied D circa 5 nesten, waarbij de jongste jongen net 1 á 2 dagen oud waren en de oudste jongen al 18 dagen. Best wel een groot verschil. In de nestkasten waar geen steenuilen broeden komen we meestal (circa 90% van de gevallen) speuwennesten tegen. Ook deze waren al vroeg begonnen met broeden, waardoor we al vroeg in het seizoen jonge spreeuwen in de nestkasten tegenkwamen.

3 jongen met een prooi (huismuis)

We hebben een mooi resultaat neer gezet. Of eigenlijk hebben de steenuiltjes dat gedaan, wat mede mogelijk gemaakt is door het aanbieden van nestgelegenheden.

We hebben een mooi resultaat neer gezet. Of eigenlijk hebben de steenuiltjes dat gedaan, wat mede mogelijk gemaakt is door het aanbieden van nestgelegenheden.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal aantal broedgevallen hele gebied	21	28	27	32	46	45	46	51	49	50	53
Toename / afname in % voor hele gebied	+ 40%	+ 33%	- 4%	+ 18%	+ 44%	- 2%	+ 2%	+ 11%	- 4%	+ 2%	+ 6%
Aantal jongen Totaal per jaar	50	57	74	86	106	74	108	139	122	90	134
Gem.aantal jongen per broedgeval Gemiddeld	2,4	2	2,7	2,7	2,3	1,6	2,3	2,7	2,5	1,8	2,5

Vreemde ervaring in Uffelte

In mei tellen wij 4 eieren op de enige broedlocatie van de steenuilen in Uffelte. Een mooi resultaat en nu maar hopen dat we over een paar weken jonge uiltjes in Uffelte hebben, want dat is al vele jaren geleden. Een paar weken later zijn er ook jonge uiltjes, maar kort voordat Erwin ze komt ringen zijn de jongen en de ouders verdwenen. De kast ziet er netjes uit; geen zichtbare predatie. Zijn ze uitgevlogen? Het lijkt ons zeer onwaarschijnlijk, want de jonge uiltjes waren nog te klein. Naar de werkelijke reden kunnen we alleen maar gissen, maar heel opmerkelijk is het wel.

Onder het dak

In het werkgebied van de steenuilenwerkgroep zitten vrijwel alle steenuilen in een nestkast te broeden. We hebben echter uitzonderingen. In Diever zitten de steenuilen al jaren onder de kap (nokplanken) van de molen te broeden. Dit jaar ging dat waarschijnlijk mis, omdat er totaal geen jongen zijn gezien door de molenaar en Frans Reinke (vrijwilliger steenuilenwerkgroep) die tegenover de molen woont. De reden van het mislukken is onbekend.

Ook in Wateren is al jaren een paartje steenuilen dat broedt onder het dak van het huis of de schuur. De nestkast wilden ze de afgelopen jaren nog niet in. In het voorjaar van 2014 is die dus verhangen. Wie weet gaan ze daar komend jaar wel in broeden.

Solitaire steenuil

Op één van de nestkasten in Diever troffen we tijdens de controleronde een steenuil aan. Toen we in de buurt van de nestkast kwamen vloog hij helaas weg. De volgende controleronde zat de uil weer op de kast, dus toch maar even controleren of we niet te maken hebben met een laat broedsel. Helaas niets in de kast en de uil die op de kast zat vloog weer weg. Vermoedelijk gaat het hier om een solitaire uil of een uil waarvan wij niet weten dat hij en waar hij gebroed heeft.

Hoofdstuk 5: Ringen

Elk jaar gaan we, als de jongen tussen de 10 en 30 dagen zijn, ringen. Dit doen we om informatie te krijgen over de uiltjes m.b.t. de verspreiding, leeftijd, wisselingen in nestkasten etc... De ringgegevens worden door de coördinator ook doorgegeven, via de verschillende digitale programma's (Griel en Nestkaarten), aan de landelijke organisaties, zoals het Vogeltrekstation en de SOVON. STONE (Steenuil overleg Nederland) en wijzelf doen ook onderzoekjes met deze gegevens. Deze zijn vooral gericht op de lokale populatie steenuilen. Zo onderzoeken wij de leeftijdsopbouw van de steenuilen in ons gebied, de wisseling per nestkast etc... Dit jaar hebben we vrijwel alle jonge steenuilen kunnen ringen. Op een enkel geval na waar we te laat waren en de jongen al uitgevlogen waren. Deze jongen hopen we in de komende jaren als broedvogel alsnog te kunnen ringen. De twee ringers in ons gebied zijn Jan ter Stege (Ruinen e.o.) en Erwin Bruulsema (Dwingeloo e.o.). Naast de steenuilen worden ook de kerkuilen, bosuilen en torenvalken zoveel mogelijk geringd.

Ringen in Wittelte

Op 7 juni gaan wij de jongen uilen in Wittelte ringen. Er dreigt regen in onze regio, maar volgens Buienradar blijft het in Wittelte droog. We gaan met 2 potentiële werkgroepsleden op pad en treffen Erwin, onze ringer, bij de eerste kast. Ladder tegen de hoge boom en naar boven. Op dat moment begint het hard te waaien en stevig te regenen. Op zo'n 4 meter hoogte voel ik me niet helemaal op mijn gemak, maar de uiltjes komen in de tas heelhuids beneden en na het ringen ook weer omhoog. Ondanks regen en wind beleven de bewoners deze operatie met enthousiasme en hebben bewondering voor de moed om met dit weer toch de ladder op en af te gaan.

Ze vertellen dat zij voor het eerst ook jonge kerkuilen in de nok van de boerderij hebben en als wij een half uurtje schuilen voor de regen en ook nog koffie met koek krijgen, ringt Erwin de jonge kerkuilen.

Daarna gaan we toch maar weer naar buiten de striemende regen in en gaan we dapper verder met ringen, want de klus moet af.

Het resultaat telt en we hebben 21 jonge steenuilen in Wittelte geringd. Het was ook een ware vuurdoop voor onze nieuwelingen en een ervaring dat het blijkbaar lastig is om zelfs een paar uur van te voren het weer goed te voorspellen.

Kinderen mee tijdens ringen

Tijdens het ringen zijn op een ochtend kinderen van groep 8 van o.b.s. de Schuthoek te Hoogeveen mee geweest (school waar Erwin Bruulsema, onze ringer, voor de klas staat). De kinderen (en begeleiding) waren erg enthousiast.

Diezelfde dag (de middag) zijn de kinderen van de school in Wapse mee geweest tijdens het ringen. We zijn begonnen bij Geert Meekhof (meester in Wapse) in Diever en hebben daarna nog een nest geringd. Helaas was er ook één van de nesten die we zouden ringen mislukt vanwege materpredatie. Dit hoort er ook bij en zo gaat het in de natuur. Het is wel hard, maar wel goed dat kinderen die kant van de natuur ook te zien krijgen. Sommige kinderen gaven al aan volgend jaar weer mee te willen. Hopelijk hebben we dan nog wat meer uiltjes te ringen in en rond Wapse en wie weet leidt dit in de toekomst tot nieuwe vrijwilligers.

Hieronder nog een paar bijzonderheden die we tijdens het ringen tegen kwamen:

- 3 volwassen uilen die ongeringd waren: 1x in Diever, 1x in Dwingeloo, 1x in Wapse.
- Nr. 3.621.919 → geringd in 2004 te Ansen → vanaf eind 2004 in Wittelte en zo ook weer dit jaar afgelezen en vrijgelaten. Daarmee is dit onze oudste uil in het gebied. Hopelijk treffen we hem (het is een mannetje) volgend jaar weer aan in de nestkast.
- Nr. 3.646.653 → geringd in 2007 te Zuidwolde → Vanaf 2010 in ons gebied aanwezig (voor het eerst afgelezen) → eerst bij Ruinen → 2014 broedend bij Ruinerwold.
- Nr. 3.701.333 → geringd in 2012 te Raalte → Vanaf 2013 in ons gebied aanwezig → nu aanwezig bij Dieverbrug.

Hoofdstuk 6: Risico's

De afgelopen jaren hebben we in de jaarverslagen al regelmatig aangegeven dat we behoorlijk last hebben van de (steen)marter. Ze prederen volledige nesten, waarbij ze de koppen afbijten van de jongen en die vervolgens soms laten liggen, maar ook aangegeten eieren en dode volwassen uilen komen we tegen. Soms is een nestkast volledig leeg en is het voor ons de vraag wat er gebeurd is. Dan verraden de haren in de vliegopening vaak toch de aanwezigheid van een steenmarter. In de verhalen hieronder wordt wel duidelijke welke risico's de uilen nog meer lopen. Dit zijn verhalen van afgelopen jaar, maar er zijn er nog meer te noemen, te weten: verkeer, verdrinking in drinkbakken, etc....

De steenmarter rukt ook op richting Rheebruggen en Darp

In het voorjaar van 2014 controleren wij de kasten in Darp. De inventarisatie van territoria leverde februari en begin maart geen enkel resultaat in de omgeving van Havelte. We hadden gehoord dat aan de Turfweg in Darp in 2013 steenuilen in een 'privekast' zijn gesignaleerd, dus wie weet. Maar we vinden toch geen eieren in een van de kasten.

Nee, geen steenuilen maar wel een latrine van een steenmarter. De helft van kast was gevuld met uitwerpselen van de steenmarter en botjes van zijn slachtoffers. Even verderop had de steenmarter al eerder tientallen kwaliteitsduiven (doffers) 'vermoord'.

De kasten in Darp moeten we dus ook nog beter marterbestendig maken.

In Rheebruggen treffen we in die periode in een kast een jonge steenmarter aan. Hij zag geen kans om te ontsnappen en als ik de deksel voorzichtig open, kijken de kraalooogjes van een jonge steen marter mij aan. Eigenlijk toch wel een mooi beestje, jammer dat hij zo moorddadig is. Mijn metgezel kijk ook in de kast en zegt:'jammer dat ik geen handschoenen aan heb, want dan kneep ik hem'. Maar dat mag niet, want hij is beschermd, maar wij moeten onze steenuilen wel beschermen tegen deze rover.

Nog maar eens iets over een steenmarter.

Soms hebben we het als vrijwilligers meer over de steenmarter dan over de steenuilen. . En terecht denk ik, want we komen regelmatig met de gevolgen van de vraatzucht van deze beschermde beestjes in aanraking. Vorig jaar nog op Boterveen, waar Wim een steenmarter op de kast zag zitten, terwijl er een keurige manchete om de boom zat. Via een berk kon de rakker alsnog op de kist klimmen. Tijdens de controle hebben we gewoon een dikke tak van de eik afgezaagd om overlopen te voorkomen. En..... Wim had wat extra brandhout.

In het door ons slechte uilengebied Geeuwenbrug wil het maar niet lukken om uilen in de kast te krijgen. Spreeuwen, spreeuwen en nog eens spreeuwen. Hoe verrassend was het dat bij de familie Van Loon bij het oplichten van het deksel je een paar mooie ogen je aankeken. Geen uil, maar juist..... een steenmarter. Ook een mooi beest om te zien.

Predatie havik, buizerd en marter

Een paar jaar geleden zag een boer in Ansen dat een buizerd een steenuil van de tak plukte. Het ging hier om een jonge vogel. Daarvoor en ook daarna hadden we dit niet weer gehoord, tot dit jaar.

Havik: Het eerste incident vond plaats in Lhee. In het seizoen waren we net op bezoek geweest bij de familie Feld om te ringen. Dit was rond eind juni, begin juli. We hadden 4 gezonde jongen geringd en alles leek goed in de nestkast. Een paar dagen later echter krijg ik van de bewoners een mailtje met de mededeling dat er een Havik langs is geweest en dat die een steenuil van de tak geplukt heeft. Het is dan de vraag of het gaat om een volwassen uil of een jong. De jongen waren namelijk al dusdanig groot dat ze zich wel buiten de nestkast lieten zien. Dus afwachten wat er zou gebeuren. De natuur is soms hard. In dit geval hebben we ervoor gekozen de natuur haar werk te laten doen en af te wachten. Twee weken later krijg ik via de ringcentrale een melding dat er een ring gevonden is bij een havikshorst. Het betreft helaas de ring van het vrouwtje van het nest van de familie Feld. Of het mannetje genoeg prooi heeft kunnen aanvoeren voor de jongen is de vraag. Ze hebben de nestkast wel verlaten en helaas werd later één van de jongen dood gevonden in het houthok. Of de andere drie het overleefd hebben, we hopen het.

Buizerd 1: Bij een controle, waar een laat broedsel was, troffen we niets aan in de nestkast. Helaas, nest mislukt in de ei-fase. Maar van bovenop de trap zie ik een dode steenuil liggen in het lange gras. De staat van ontbinding is al redelijk ver gevorderd en daardoor is de doodsoorzaak niet met zekerheid vast te stellen. Naast het kadaver lag een veer van een buizerd. Heeft de steenuil ruzie gehad met de buizerd en deze ruzie verloren, is zij ten prooi gevallen aan de buizerd of heeft de buizerd de dode steenuil aangevreten? We zullen het nooit te weten komen, maar dat de buizerd een rol heeft

gehad rondom de dood van deze steenuil staat wel vast.

Buizerd 2: Tijdens het vervangen van nestkasten in het naseizoen van de steenuilen komen we langs een adres waar ik even wil stoppen om te kijken in de kast. De bewoner meldt dat hij de buizerd een steenuiltje heeft zien pakken. Een jong geeft hij aan. Dat zou goed kunnen want op het moment dat we bij de nestkast gaan vliegen er twee uilen weg uit de boom. In de nestkast treffen we nog één jong aan. Of de andere jongen van het nest elders verblijven is de vraag en daarmee is het ook de vraag of de buizerd nog meer slachtoffers heeft gemaakt.

Marter: Ook dit jaar in het gebied helaas weer marterpredatie. We hebben alle nestkasten in gebied D aangepast in 2013, maar toch komt de marter er nog in. Dit komt vooral doordat er in het begin bij het aanpassen van de nestkasten, de kasten nog niet goed genoeg zijn aangepast. In deze kasten was dan ook de predatie waargenomen. Dit ging helaas om een nest in Wapse waar de steenuil voor het eerst broedde dit jaar. Inmiddels is deze nestkast vervangen door een goede marterbestendige nestkast. Hopelijk volgend jaar een succesvol broedsel op deze locatie.

Bij een andere nestkast (Dieverbrug) was voor het tweede jaar op rij sprake van marterpredatie. Hier was het dwarsschotje, dat ervoor moet zorgen dat de steenmarter er niet in komt, aangeknaagd. Inmiddels maken we die schotjes van dikker materiaal. Hier hebben we een proefkast opgehangen met 3 tussenschotjes (een dubbele matersluis). We zijn benieuwd of de steenuil hierin gaat en komend jaar weer tot broeden komt. En natuurlijk of de steenmarter eruit blijft.

Hoofdstuk 7:

Kansen

Gelukkig zijn er naast de bedreigingen en risico's ook kansen voor de steenuilen. Door de jaren heen is gebleken dat de olievlekwerking goed werkt. Dus nestkasten ophangen op potentieel geschikte plaatsen in de buurt van broedgevallen.

Zo zijn er ook enkele kansen op het gebied van onderzoek en bewonersinitiatieven. Onderzoek komt verderop in dit verslag terug. Hieronder enkele voorbeelden van bewonersinitiatieven:

Sponsoring nestkast Bosrand Dwingeloo

Omdat het moeilijk is om aan nieuwe nestkasten te komen kwamen de buurtbewoners van de Bosrand in Dwingeloo in actie om geld in te zamelen voor een nestkast met het resultaat dat we op een zeer geschikte locatie aan de Bosrand een nestkast konden ophangen die een week later al werd gebruikt door het broedpaar van een eindje verderop. Dit jaar nog geen broedgeval, maar zeker een potentiële goede plek voor de komende jaren. Hierover heeft een stukje in de Das Mooi en Westervelder gestaan.

Sponsoring n.a.v. 65 jarige verjaardag mevrouw Holleman

In het seizoen kreeg ik een telefoontje van de provinciale coördinator van de steenuilen (Martijn Snijder) dat er een sponsoring was binnengekomen bij de Vogelbescherming Nederland voor de steenuilen in Drenthe. Dit geld (€1000,-) kon worden ingezet in ons werkgebied. Na een plan geschreven te hebben op basis van enkele nestkasten en waterdrinkbakken die vogelveilig zijn kregen we het bedrag toegekend en hebben de

spullen ontvangen via de vogelbescherming. Toen kreeg ik ook te horen dat Emmy Holleman deze donatie had gedaan. Ze was 65 jaar geworden en had haar verjaardag gevierd met een optreden en had haar gasten gevraagd een donatie te doen voor de steenuilen. Dit resulteerde in een aantal nestkasten voor Vledderveen. Inmiddels (08-08-2014) hangen 4 nestkasten rond Vledderveen en moeten we dus nog een keertje op pad om de andere kasten op te hangen. Een ander gevolg van deze actie was dat

ik op bezoek geweest ben bij de coördinator van Friesland en overlegd heb dat hij met zijn vrijwilligers aan de Friese kant van de grens een aantal nestkasten zal gaan ophangen. Op deze manier proberen we hier een nieuwe populatie op te zetten. Op deze manier maken we ook de verbinding met Wateren via Boijl (Friesland).

Hoofdstuk 8: Veiligheid

De steenuilenwerkgroep bestaat uit allemaal vrijwilligers die met veel passie en gedrevenheid zich inzetten om de steenuilen te beschermen. Hierbij komen verschillende facetten kijken. Elk onderdeel heeft zijn charme, maar ook zijn onveiligheden. Dat begint al bij de territorium inventarisatie. Hierbij ga je in het donker langs de kant van de weg staan om het geluid af te spelen. Tijdens deze werkzaamheden dragen een paar van de aanwezige werkgroepleden veiligheidshesjes met het logo van de Vogelwacht Uffelte e.o. erop. Zo zijn we veiliger en laten we zien waarvanuit we werken. Want zeg nou zelf. Drie mannen met een auto op een donker zijstraatje aan de rand van een dorp kan soms wat vragen opwerpen. Herkenbaarheid en zichtbaarheid zijn dus erg belangrijk.

Daarnaast moet er bij de andere activiteiten eigenlijk altijd iemand de ladder op. Bij de eiercontrole even eieren tellen en ringnummer aflezen van het vrouwtje bovenaan de ladder. Bij de jongencontrole de jongen in de tas, beneden wegen en meten (sommige routes) en daarna weer omhoog en terug de nestkast in. Vervolgens de ringcontrole, waarbij de jongen ook weer hetzelfde traject afleggen als bij de jongencontrole, maar het duurt iets langer. In het najaar maken we de nestkasten schoon en in de winter doen we vaak nog een wintercontrole. Dus in totaal 5 keer dat we bij de nestkast komen in een jaar als er uilen broeden. Het is dus wel belangrijk dat we de ladder goed neer kunnen zetten, niet onder/over te veel stroomdraden door moeten om bij de nestkast te komen, we de ladder zo neer kunnen zetten dat we goed in de nestkast kunnen kijken etc... We zijn dan ook als werkgroep aan het kijken hoe we het zo veilig mogelijk kunnen houden. Dat betekent soms dat een nestkast lager in een boom opgehangen wordt, of in een andere boom komt en dat is soms ook bij de burens. Uiteindelijk is het belangrijk dat we dit vrijwilligerswerk veilig kunnen doen en daarbij kunnen denken in het belang van de steenuilen. Het is dus niet altijd mogelijk om met alle wensen van de bewoners rekening te houden. We proberen wel altijd zoveel mogelijk in overleg te doen met de bewoners.

Nog een keer halsbrekende toeren uithalen.

In Lheebroek hangt een oude kleine kast in enorme eik. Elk jaar een broedgeval. We gaan altijd met drie mannen op bezoek bij de familie Griemink en hopen dat de heer Griemink aanwezig is. Niet omdat we bang zijn voor de hond, maar omdat we de driedelige ladder van niet geringe afmetingen tegen de dikke boomstam omhoog schuiven en vervolgens tegen de tak met kast weten te plaatsen. Dan is die vierde man niet onbelangrijk.

We gaan die stunt nog een keer uithalen. We gaan de kast van de tak halen en zetten een nieuwe tegen de stam aan, zodat we met een normale ladder ons werk kunnen doen.

Gelukkig hebben we die grote ladder, want ik moet er niet aan denken om op Fred's manier bij de kast te komen: de ladder op een paar pakken hooi om hoogte te krijgen!

Prooidieronderzoek

In 2013 zijn we, in een deel van het gebied, gestart met de inventarisatie van de aangetroffen prooidieren in de nestkasten. Omdat 2014 een geweldig goed jaar m.b.t. de muizenstand troffen we ook relatief veel prooien aan. Hieronder een kort overzicht van gebied D waar dit onderzoek plaatsgevonden heeft.

De vele prooien dit jaar

In gebied D van onze werkgroep (Dwingeloo, Diever e.o.) troffen we dit jaar veel prooidieren aan in de nestkasten. Opvallend veel meikevers komt wel vaker voor, maar dit jaar waren vooral de muizen talrijk aanwezig. Dat ik ook de reden van de relatief veel grotere nesten van 5 of 6 jongen.

Hieronder het resultaat van het prooidieronderzoek van 2014:

- 1 rosse woelmuis
- 10 veldmuizen
- 3 woelmuizen spec. (niet op naam gebracht)
- 2 huisspitsmuizen
- 1 bosmuis
- 1 pimpelmees
- 24 waren muizen spec. (niet op naam gebracht)

De hoeveelheid prooien heeft zeker te maken met de zachte winter die we van 2013 op 2014 gehad hebben. De muizen hebben een goed winter doorgemaakt en ook de steenuilen. Dit heeft in 2014 geleid tot dit resultaat.

Niet uitgekomen eieren

In 2013 was er aan het einde van het jaar een bijeenkomst om de niet uitgekomen eieren te onderzoeken. Dit kon niet meer in het verslag van 2013, dus vandaar dat we met dit stukje even terugblikken, maar ook met gegevens komen die ook in de komende jaren van belang kunnen zijn.

Elk jaar komt een deel van de eieren niet uit. De reden blijft soms gissen. Soms is het echter ook duidelijk, want dan is bijvoorbeeld één van de volwassen uilen omgekomen. Vaak echter is het onbekend waarom de eieren niet uitkomen. Tijdens de bijeenkomst in Culemborg, waar dit onderzoek plaatsvond, kregen Anne-Rose en Erwin uitleg van een expert op dit gebied, samen met nog zo'n 20 vrijwilligers uit andere delen van Nederland. Hier kwamen onderstaande gegevens uit.

Analysedatum alle eieren: 14-12-2013

nummer	vindplaats	Legselgrootte	Broedsucces eieren uit	Aantal onder-zochte eieren uit nest	Gram ei	Lengte ei	Breedte ei	Embryo ja/nee	Afwijkingen in embryo	Bijzonderheden
1	Ra19	3	1	1	10,6	32,57	27,66	Nee	-	Plofei
2	Dw01	4	3	1	10,2	33,20	27,87	Ja	-	Alleen kiem aanwezig
3	Lh01	2	0	1	9,8	36,14	29,84	Ja	Nee	Nest verlaten
4	Di02	2	0	2	11,1	26,22	20,93	Ja	Nee	Afwijkende vorm ei. Nest verlaten
5	Di02	2	0	2	7,9	33,01	28,92	Ja	Nee	Nest verlaten
6	Wi03	3	1	2	4,0	34,40	27,90	?	?	Verrot ei, inhoud groen/zwart
7	Wi03	3	1	2	4,0	34,40	29,10	Ja	Nee	Ingedroogd ei
8	Wi07	3	2	1	7,0	32,6	28,5	Ja	Ja	1 oog ontbreekt
9	Ra09	4	3	1	12,7	35,67	29,68	Ja	Ja	Afwijking aan één oog / nog geen ledematen aanwezig.

Conclusies

We kunnen voorzichtig enkele conclusies trekken uit de gegevens die we nu hebben.

- In de eieren die we bij ons hadden was het grootste deel wel bevrucht.
- Het nest van Di02 is in een laat stadium van het broeden verstoord te zien aan het grote embryo in het ei. (vermoedelijk door marter, omdat we hier bij de schoonmaakronde een dode eekhoorn in de nestkast aantreffen).
- Ook Lh01 is in een later stadium van het broeden verstoord te zien aan het grote embryo in het ei. (vermoedelijk verstoring door marter).
- Bij de eieren van Wi07 en Ra09 is vermoedelijk het embryo in een vroeg stadium gestorven in het ei vanwege een afwijking.
- De eieren die wij verzameld hadden waren relatief vies t.o.v. de eieren die de andere werkgroepen bij zich hadden.

Onderzoek Arne en Jeffrey

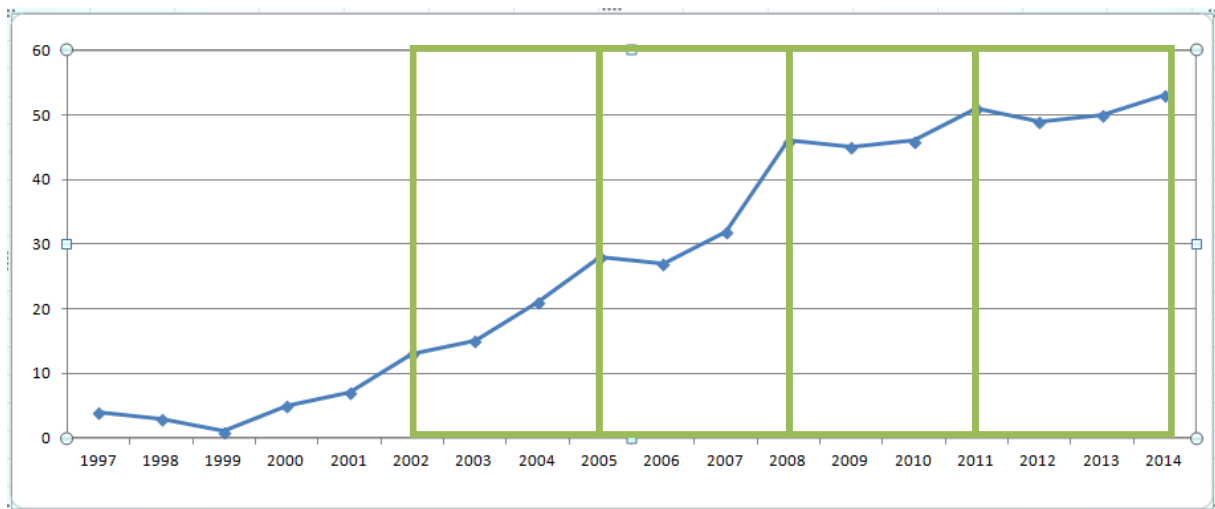
Arne en Jeffrey zijn twee studenten milieukunde. Arne Kijk in de Vegte is tevens actief als vrijwilliger binnen onze steenuilenwerkgroep. Zodoende kwamen ze voor hun afstudeeropdracht ook bij de Vogelwacht Uffelte e.o. uit en daaropvolgend bij de steenuilenwerkgroep. Op basis van de gegevens die wij hebben als steenuilenwerkgroep, gaan ze onderzoek doen naar de directe omgeving rondom de steenuilennesten. Welke

elementen zijn daarin aanwezig en welk verband is er te vinden tussen de verschillende territoria. Wat is er dus van essentieel belang voor de steenuilen in het territorium. We zijn erg benieuwd naar de resultaten van dit onderzoek die in het komende half jaar zullen volgen. Hopelijk kunnen we in het jaarverslag van 2015 hier meer over vertellen.

Eigen onderzoek

Zelf zijn we ook bezig met verschillende onderzoeken. Hieronder de onderzoekjes kort uitgelegd en met een voorbeeld.

Onderzoek ontwikkeling broedgevallen in het gehele gebied

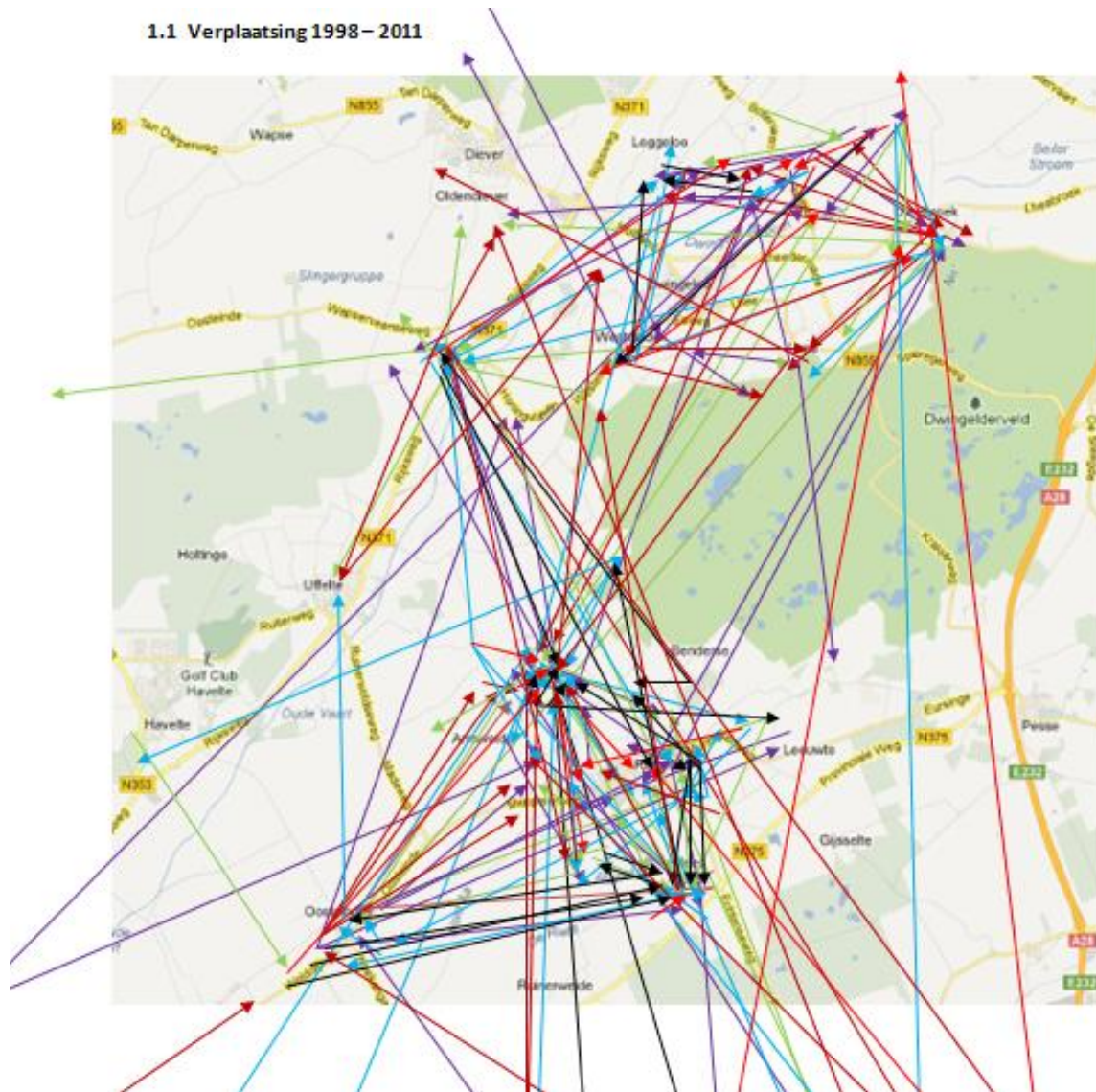

Cyclus van 4 jaar over het gehele gebied genomen. In het eerste jaar van elk blok zien we een afvlakking/daling. Daarna herstel, met het 4^e jaar de grootste stijging. Deze stijging begint nu wel af te vlakken. Dit heeft ook te maken met het feit dat we een beetje aan ons plafond beginnen te raken m.b.t. wat te controleren valt aan aantal nestkasten.

Verspreidingsonderzoek

Wij (coördinatoren) waren benieuwd hoe de verspreiding van de steenuilen zou zijn die geringd zijn. Trekken ze nou vooral noordelijk of juist vooral zuidelijk. Hieronder een kaart met pijlen. De pijlen beginnen op het punt waar de steenuil geringd is en wijzen naar het punt waar de steenuil is teruggemeld.

Hieruit kunnen we voorzichtig opmaken dat de steenuilen zich alle kanten op verspreiden. Daarnaast is er weinig verplaatsing in een directe lijn over het natuurgebied (het Dwingelderveld). Dit is waarschijnlijk een te grote barrière voor de steenuilen, die afhankelijk zijn van kleinschalig boeren landschap.

Onderzoek naar verloop nestkasten

Het is voor ons ook interessant om te weten hoe groot het verloop is per nestkast, maar ook per plaats. Op basis hiervan kun je enkele dingen zeggen. Bijvoorbeeld of een plaats een veilige is (weinig verloop) of een onveilige plaats (veel verloop). Hieronder een voorbeeld van een paar nestkasten in Eemster. Dit houden we dus ook voor alle andere nestkasten bij.

Eemster		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Schreuder/Oostra	vrouw	onger.		3.624.857	3.624.857	3.624.857	3.624.857	3.624.857	3.624.857	3.624.857
	man					3.624.998	3.624.998		3.687.844	
Timmer	vrouw	3.606.959	3.606.959			3.606.959	3.606.959	3.675.630	3.675.630	3.675.630
	man	3.526.638				3.646.652	3.646.652	3.646.652		onger.
Baaiman	vrouw			onger.	onger.	3.665.661	3.665.661	3.665.661	3.675.653	3.675.653
	man							3.624.851		

Van deze onderzoeken hebben we in 2013 een uitgebreid verslag gemaakt. Wilt u die alsnog ontvangen, stuur dan even een mailtje naar: erwinbruulsema@hotmail.com

Hoofdstuk 10: *Bewegingscamera*

Sinds 2013 hebben we een 2^e bewegingscamera hangen rondom Ruinen. Hoewel een tweede? De eerste die we hadden hangen bij Ansen heeft het 3 jaar volgehouden. Helaas is die nu afgeschreven door vochtschade. Inmiddels hebben we met behulp van de camera's wel een paar dingen kunnen vaststellen.

- De steenuilen zitten graag in het (ochtend)zonnetje voor de nestkast.
- De steenuilen worden regelmatig lastig gevallen door kauwen.
- De steenuilen gaan in het broedseizoen vaak in één beweging de nestkast in en uit en zitten daarbij niet uitgebreid op de tak.
- De jonge steenuilen zitten graag voor en op de nestkast als ze iets groter beginnen te worden. Ze zijn dan nog niet altijd vliegvlug.
- Er komen veel gasten bij de nestkast: Holenduiven, marters, spechten, spreeuwen, mezen, gaai, kauwen, etc...

Hoofdstuk 11: *Lezingen e.d.*

Door enkele vrijwilligers worden af en toe lezingen verzorgd voor buurtverenigingen, vrijwilligers van andere werkgroepen, Vrouwen van nu, etc... Hieronder enkele voorbeelden van lezingen die afgelopen jaar gegeven zijn door onze vrijwilligers.

Lezing buurtvereniging Lhee/Lheebroek (ci. 20 personen)

Van één van de buurtleden van de buurtvereniging Lhee/Lheebroek kreeg ik de vraag of ik het 2e deel van de jaarvergadering wilde verzorgen. Dit heb ik met veel plezier gedaan. Een uur lang heb ik verteld over de steenuilen en dan specifiek in en rond Lhee en Lheebroek. Het resultaat voor de vereniging was €25,- voor in de pot, enkele nieuwe leden en enkele nieuwe adressen waar we wel een nieuwe nestkast mochten ophangen.

Lezing buurtvereniging Drif/Bosrand (ci. 25 personen)

Net als de lezing van Lhee/Lheebroek vroeg buurtvereniging Drift/bosrand voor een lezing aansluitend aan hun jaarvergadering. Dit was ook een gezellige avond met een lezing door Erwin van ongeveer een uurtje. Voor de vogelwacht resulteerde dit in €25,- voor de pot, enkele nieuwe leden en drie gesponsorde nestkasten die we inmiddels hebben opgehangen aan de Drift, Esweg en Bosrand bij Dwingeloo. Hierover heeft een stukje in de Das Mooi en Westervelder gestaan.

Lezing Landschapsbeheer Drenthe (ci. 30 personen)

Door Landschapsbeheer Drenthe werd Erwin benaderd om voor een deel van de actieve vrijwilligers een lezing te geven over de steenuilenwerkgroep tijdens de vrijwilligersavond in Beilen. Hier hebben we ook een standje ingericht over de steenuilen. Een leuk initiatief om te laten zien wat wij doen bij de vogelwacht en vooral de steenuilenwerkgroep. Leuk om te doen en leuke reacties. Het resultaat hiervan voor de vogelwacht is €25,-.

Hoofdstuk 12: Vooruitzicht

Veel eieren, veel jongen, veel broedgevallen in 2014. Dat moet haast wel een geweldig jaar worden in 2015. Er zijn echter dusdanig veel factoren die daarop invloed hebben zodat we daar niet met zekerheid op dit moment iets over kunnen zeggen. Laten we met z'n allen hopen dat het bij Ruinen komend jaar een omslagjaar wordt. De ontwikkeling bij Ruinerwold biedt hoop. We gaan met z'n allen (vrijwilligers, coördinatoren, bewoners) er weer tegenaan om er weer een mooi seizoen van te maken in 2015.